

ריקוד הזהויות

"ערבים וקדים", ישראל 2014

★★★★

▲ נאום תשובה קולע לנתניהו. קיצים וברהום ב"ערבים וקדים" צילום: איתן ריקליס

סימבולית. קשוע מסמיך את מהלך התקדמותה של מחיקת הזהות הפלסטינית אצל גיבורו אל אירועי דמים שהתחוללו באזור – מלחמת לבנון הראשונה, האינתיפאדה הראשונה, מלחמת המפרץ הראשונה – תוך הקפדה על הבלטת הפרטי/אישי, ולא דווקא הרקלרטיבי/קולקטיבי. לכן אירועי המצב שיציאתו לבתי הקולנוע של סרט זה נדחתה שוב ושוב במהלך חמשת החודשים האחרונים, מחשש שהאוירה הציבורית בארץ תפגום בסיכווי המסחריים של הסרט. וכמו להקל את עינינו כולו אצל הצופים הישראלים, שונה ברגע האחרון גם שם הסרט, ולמקור – "ערבים וקדים", הוצמדה תוספת: "זהות שאולה", שאמורה הייתה לה – שכיח לרגע את הפן הפוליטי. והרי דווקא משמעותה של תוספת זו היא העומדת כעת במרכז משנתו של המ' חוקק נתניהו. ●

אירועי הנכבה. המונולוג שמשיע הנער איאד באוזני המורה לספרות (שירילי דשא) ועמיתיו לכיתה, כולם ממשפחות יהודיות, יכול בהחלט לשמש ביימס אלה כנאום תשובה קולע לנתניהו ואנשי חוגו, כולל השרה הנכבדה לבני, שאחוזים עתה באובססיה של הרחבת גדר ההפרדה מגבולות הקו הירוק אל פנים החברה הישראלית. אך כאמור, לא הפן הפוליטי הטעון הוא מרכז העניין ב"ערבים וקדים", אלא האופנים הקולנועיים שבאמצעותם מצליח איאד כביכול להיפרד מזהותו הפלסטינית. בין שמדובר בזיכרונות ילדות מהתקופה שבה חי בעיר הולדתו טירה, ובין שמדובר במערכות היחסים שהוא מכונן בירושלים (המערכת) עם אהובת נעוריו ועם בחר ציני/ציני (מיכאל מושגוב בתפקיד מרשים), השוקע באטיות אל מותו כתוצאה ממחלת ניוון שרירים תורשתית ומאוד מאוד

ערבי, הבנת? ומאז פרסומו של אותו מדור עיתונאי שוהה קשוע, יחד עם בני משפחתו, בשיקגו. ומהאיש לקולנועי. הסופר קשוע מעולם לא הפריד ממש בין כתביו לבין הביוגרפיה הפרטית שלו, וככזה, קשוב גם התסריט שהכין ל"ערבים וקדים" אל הניואנסים העדינים שבונים את תודעתו של אדם (ואפי"ל) לו אם הוא פלסטיני מישאל, שהחוק של נתניהו עומד להדיר אותו בנכסיו (הרוחניים). אין זה עניין של מה בכך, ולעתים זוהי משימה בלתי אפשרית, להעתיק לבד תחושות ועמדות פוליטיות. ומי כמו ערן ריקליס, שחמישה מתוך עשרת סרטיו הקודמים ("ביום בהיר אפשר לראות את המשק", "גמר גביע", "הכלה הסורית", "עץ לימון", "זייתון") התמקדו במערכת היחסים הטעונה בין ישראלים לפלסטינים, יכול להעיד על כך. ההישג הבולט ביותר בסרט הוא, אם כך, בזרימה הטבעית של התפתחות הסיפור, בלי להבליט יותר מדי את החושים הפוליטיים שבאמצעותם נתפרה חליפת הסרט. ההיצמדות ללוח המטרה המדויק שהציבו לפנייהם ריקליס וקשוע בולטת בסצנה הדרמטית ביותר בסרט, המתחוללת בחלל כיתת הפרק דיון ב"מיכאל שלי" מאת עמוס עוז, כאשר התלמיד איאד – לא זו בלבד שאינו מבלבל עוד בין האות פ' לאות ב' כדרכם של בני עמו, הוא אף שולט עתה ביד רמה בנככי הספרות הישראלית – נדרש להסביר את כמיהתה המינית של גיבורת הרומן של עוז לחליל ועזי, צמד התאומים הפלסטינים שליוו את ילדותה ונקרעו מחייה עקב

סאלח מכפר טירה, אביו של הילד איאד, לא צריך היה להמתין למחוקק נתניהו על מנת להבין שישאל היא מדינת הלאום היהודי. לכן החליט סאלח (עלי סלימן) – ומ' דובר בשנת 1988, עם פרוץ האינתיפאדה הראשונה – לכלוא את הזהות הערבית של בנו הצעיר, ולעטוף אותה באריזה יהודית נאה ומרשרשת. מהלך זה מתבצע על ידי שיגורו של איאד ללימודים במוסד החינוכי היוקרתי: בית הספר התיכון למדעים ולאמנויות בירושלים. אקט הווייתור על הזהות העצמית, שהוא הגרעין הקשה של עליית "ערבים וקדים", הולך ומעמיק ככל שסיפור הסרט הולך ומתקדם. לא זו בלבד שאיאד הצעיר (תאופיק ברהום) ממיר את שפת האם שלו לעברית, הוא אף נכנס בעולה של מערכת יחסים רומנטית ומחייבת עם תלמידה ממשפחה יהודית (דניאל קיצים), ולקראת גמר המסע שלו אל עבר הזהות הלאומית החדשה שאימץ, הוא אף מעניק לעצמו תעודת זהות ושם עברי. "ערבים וקדים", המתבסס על שני ספרים מאת סיד קשוע ("גוף שני יחיד" ו"ערבים וקדים") הועתק לבד על ידי הסופר עצמו, שמוכר בזכות הטור האישי שהוא מפרסם ב"הארץ". כ-4 ביולי השנה, בשבוע שבו פתח "ערבים וקדים" באופן חגיגי את אירועי פסטיבל הקולנוע בירושלים, כתב קשוע במדרו השבועי את המשפט הבא: "אבא שלי הסיע אותי מטירה ורגע לפני שנפרד ממני בפתח הפנימייה הוא אמר לי כך: 'תזכור, בשבילי לם אתה לעולם, אבל לעולם, תישאר

שיר הלל לעגורן

"בחולות", מיצב וידיאו חדש של עודד הירש

▲ הייעוד האמיתי של מדינת הלאום היהודי? בני הקהילה האתיובית ליד עגורן צילום: עודד הירש

המחוקק נתניהו, כבר גילו מהו הייעוד האמיתי של מדינת הלאום היהודי. ●

הירש מציאות מצטלמת החוורת על עצמה, ובה קבוצת אנשים מתכנני סת יחד על מנת לבצע בכוח הקולקטיבי איזושהי משימה. בדרך כלל משהו הקשור ביישוב הארץ. לכן מבחינות רבות, "בחולות" ממשיך את אותה המ' גמה, אלא שהפעם ההתכנסות אינה עוד לשם יישוב הארץ, כי אם למען שיפור ההרגשה וההגדרה העצמית. כל אחת והשיר שלה. שתי המקהלות – זו של המהגרים מב"רית המועצות לשעבר וזו של מי שהיגר לכאן מאתיופיה – כבר יודעות שאת הארץ בונים העגורנים, ולא כוח הש"יריים שלהן. והנה כי כן, גם הן, ולא רק

הוא יוצר וידיאו ארט, שאינו נחשף באולמות קולנוע, אלא בגלריות לא-מנות פלסטיות. כך גם עבודתו החדשה, שמוצגת כעת ב"סדנה החדשה לאמנות", הממוקמת בשכונת רמת אליהו שבראשון לציון. מי שכבר מכיר את עבודותיו המ' עולות של הירש יודע שכולן צולמו בעמק הירדן, סמוך לקיבוץ אפיקים שבו נולד. והנה התפתחות גיאוגרפית מפתיעה בהבטחה האמנותית – הירש ומצלמתו נודדים לחולות ראשון, שם הוא צילם את המיצב הטרי שלו, שמ"ב להתכתב עם עבודותיו הוויואליות הקודמות. במיצבים הקודמים עיצב

ני עגורנים נטועים בחול. האחד חסר תנועה, האחר נע בעצבנות מצד לצד. למרגליו תיהם של חרגולי מתכת ענקיים אלה מתקבצים 14 זמרים בלבוש מוקפד, כשהם מלווים בפסנתר בצבע בורדו, ובפיהם מתרונן שיר בשפה הרוסית. עם סיום השירה העולצת מתחלפת המקהלה הרוסית, ו-13 זמרים אחריהם, המלווים בכלי מיתר דמוי צ'לו, מתייצבים באותו מקום בדיו, ובפיהם שיר לכת בשפה האמהרית. לא בריוק קולנוע, אבל ראוי מאוד לצפייה. עודד הירש אינו במאי סרטים.